Анатолій Задніпренко

МОТИВАЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мотиваційна готовність до професійної діяльності найчастіше розглядається у психологічній науці як один із аспектів цілісної структури психологічної готовності до професійної діяльності. Психологічна готовність є суттєвою передумовою цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості й ефективності. Оскільки мотиваційна готовність є аспектом загальної психологічної готовності до професійної діяльності, доцільно з'ясувати найосновніші особливості останньої.

Загалом готовність до діяльності вивчали різні дослідники. Так, Д. Н. Узнадзе розглядав її з позиції теорії установки [4], О. Г. Асмолов – у контексті вчення про смислову регуляцію поведінки [1]. Українські вчені В. А. Моляко і М. Л. Смульсон не тільки підкреслили складність поняття готовності до праці, яке включає, на їх думку, цілу систему властивостей, а й виділили рівні готовності до праці (професійний, передпрофесійний, непрофесійний), описали особливості готовності до виконавчої та творчої праці [3].

Загальне тлумачення поняття готовності до професійної діяльності, що інтегрує попередній науковий досвід вивчення цього феномену, пропонують С. Д. Максименко і О. М. Пелех: «Готовність до того чи іншого виду діяльності – це цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки» [2, с. 70].

Переважна більшість сучасних дослідників професійної готовності опираються на це визначення як на базову структуру готовності до тієї чи іншої професійної діяльності.

Незважаючи на згадані відмінності у тлумаченні сутності психологічної готовності до діяльності, що зумовлені різноманіттям теоретичних підходів дослідників, одні з яких розглядають готовність як особливий стан, а інші – як сукупність рис особистості, все-таки можна окреслити загальну структуру психологічної готовності до професійної діяльності. Її змістовими характеристиками слід вважати професійно важливі інтелектуальні якості, сформованість професійних знань, умінь, навичок, високий рівень розвитку емоційно-вольової сфери та відповідну професійну мотивацію. Ці компоненти проявляються у довготривалій підготовленості (як професійно значущі якості) та у тимчасових станах готовності, які актуалізуються при включенні суб'єкта у безпосередню професійну діяльність, що в результаті забезпечує необхідний рівень регуляції, стійкості та ефективності професійної діяльності.

Огляд психологічних тлумачень сутності мотиваційної готовності до професійної діяльності дозволив виокремити такі структурні елементи цього феномену:

– позитивне ставлення до професійної діяльності, інтерес до неї;
– потреба в цій діяльності;
– потреба у професійному самовдосконаленні;
– усвідомлені прагнення до цієї спеціальності;
– професійна спрямованість;
– орієнтація на мотиви та цінності професійної діяльності;
– мотивація досягнень у сфері професійної діяльності.

Вочевидь, ці компоненти є взаємопов'язаними у цілісній мотиваційній готовності до професійної діяльності.

Вочевидь, що найбільш мотиваційно готовим до праці може вважатися той фахівець, який, усвідомлюючи зміст та необхідні результати професійної діяльності, внутрішньо прагне процесу її здійснення й досягнення очікуваних ним самим та суспільством результатів. Зрозуміло, що внутрішня мотивація може доповнюватися зовнішньою стимуляцією як позитивної, так і негативної емоційної валентності, однак вона не може бути повністю конструктивно замінена нею. Таким чином, саме внутрішня мотивація є релевантною змісту професійної діяльності, тобто є джерелом налаштованості щодо останньої, стрижнем та основою його мотиваційної готовності до цієї діяльності.

Отже, аналіз психологічних тлумачень сутності мотиваційної готовності до професійної діяльності дозволяє виділити основні особливості цього явища. Перш за все, вона є невід'ємним аспектом цілісної психологічної готовності до власне діяльності. Основними функціями мотиваційної готовності є забезпечення стійкої професійної спрямованості особистості, прагнення професійної діяльності, спонукання, регулювання та спрямування професійної діяльності фахівця. Ці функції реалізуються у двох видах мотиваційної готовності – довготривалому та короткотривалому.

Перша з них базується на феноменах ціннісно-смислової, мотиваційної сфери (мотивах, цінностях, цілях, смислах), професійно-орієнтовані особливості яких обумовлюють спрямованість на професійну діяльність та потребу у ній. Довготривала мотиваційна готовність формується протягом тривалого періоду, перш за все, в умовах професійної підготовки. Короткотривала мотиваційна готовність виникає на базі довготривалої в результаті актуалізації професійно-мотиваційного потенціалу фахівця відповідно до безпосередніх наявних вимог, обставин та ситуацій професійної діяльності.

Основними структурними елементами мотиваційної готовності є позитивне ставлення до професійної діяльності, інтерес до неї, потреба у цій діяльності, усвідомлена мотивація прагнень до цієї спеціальності,

професійна спрямованість, орієнтація на цінності та досягнення в обраній сфері. Ці елементи є взаємопов'язаними у цілісній мотиваційній готовності до професійної діяльності.

Невід'ємним елементом мотиваційної готовності також є професійна мотивація особистості. Структура останньої є своєрідною ієрархічною системою смислоутворюючих мотивів професійної діяльності, зміст яких обумовлюється специфікою конкретної професійної діяльності. Загальною стрижневою вимогою до професійної мотивації є її релевантність самій діяльності, тобто внутрішнє прагнення до її реалізації.

Список використаних джерел

1. Асмолов А. Г. Деятельность и установка / А. Г. Асмолов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 150 с.
2. Максименко С. Д. Фахівця потрібно моделювати (Наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності) / Максименко С. Д., Пелех О. М. // Рідна школа, 1994. – № 3–4. – С. 68–72.
3. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К.: Знання, 1989. – 48 с.
4. Узнадзе Д. Н. Экспериментальные основы психологической установки / Д. Н. Узнадзе. – Тбилиси, 1961. – 210 с.

Дарія Задніпренко

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Останнім часом все частіше мова йде про необхідність цілісного, системного підходу до підготовки практичних психологів та нагальність створення моделі професійної діяльності психолога як комплексу взаємопов'язаних діяльностей, для здійснення яких необхідні професійні знання, уміння, навички та професійно важливі якості [1; 3].

Проблема формування професійної компетентності та процес особистісно-професійного становлення практичних психологів останнім часом привертає пильну увагу дослідників.

Розглядаючи індивідуально-професійну діяльність психолога як професійно-діяльнісну систему, в ній можна виділити такі структурні компоненти, як когнітивний, соціально-перцептивний, антиципаційний, гностичний, проектувальний, консультаційний, корекційний, комунікативний та ін. Зазначені функціональні компоненти побудовані за принципом кумулятивної шкали, умовою реалізації якої є креативність, яка присутня в усіх професійних компонентах професійно-діяльнісної системи практичного психолога.